

УДК 37.018.53(=161.2)(73)

УКРАЇНСЬКЕ ШКІЛЬНИЦТВО В США: ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА РОЗВИТОК

Христина Васильків

*Школа українознавства об'єднання українців Америки „Самопоміч”,
215 E 6th Str., 10003 Нью-Йорк, США
тел.: +1 347 583 99 72
ел. пошта: christina.vasylkiv@gmail.com*

Досліджено історію створення та розвитку українського шкільництва на теренах Сполучених Штатів Америки. Розглянуто проблеми та шляхи розвитку української школи на прикладі суботньої школи українознавства в Нью-Йорку.

Ключові слова: українське шкільництво за кордоном, українська мова як іноземна, комунікативні методи викладання української, програма навчання української мови за кордоном.

Із перших років перебування на Американському континенті іммігранти з України вибудовували своє організаційне життя, прагнучи, з одного боку, адаптуватися до місцевих умов, а з іншого – зберегти свою етнопонаціональну самобутність. Завдяки наполегливій і самовідданій праці українська громада на території США створила сприятливі умови для свого культурно-національного розвитку, зокрема й для розвитку українського шкільництва. Українські емігранти почали закладати власне шкільництво, коли постали перші релігійно-громадські осередки. У США перша українська школа постала при греко-католицькій церкві в Шамокіні у штаті Пенсільванія у 1893 р. Отже, перший етап зародження українського шкільництва припадає на 90-ті роки XIX ст. – початок XX ст.

Перші школи відрізнялись від сучасних, але деякі проблеми, певною мірою, існують і дотепер. Ось які коментарі про тогочасних учителів знаходимо в журналі „Свобода” за 1905 рік: „Люди, що по більшій частині самі ще повинні ходити до школи; люди, що самі не вміють поправно писати й читати, а про інші предмети шкода й говорити. Деякі з них так „високо” вчені, що навіть писаного самі не вміють прочитати, а лише друковане, вживають у бесіді Бог зна якої мови, а самотнім їх педагогічним середником-патик! Мабуть, не дуже відбігнемо від правди, кажучи, що всіх українських учителів в Америці, які справді заслуговують на цю назву, можна сміливо порахувати на пальцях двох рук” [3: 325]. Дуже часто роль учителя в таких школах, де заняття проводились або дві години ввечері, або щосуботи, виконував дяк, оскільки „робітник не був в силі удержати і священника, і вчителя і дяка” [3: 328]. Велика кількість таких дяків були самоуками, які не мали відповідної освіти і не могли добре навчати грамоті. Більшість з них були зайняті лише проблемами церкви, а школа їх не дуже цікавила або часу вже не вистачало. Класи були великі – 100 учнів на одного дяка-вчителя, подекуди кількість осіб сягала 400 дітей. Чого в таких випадках можна було навчити дітей, навіть ідеальному вчителю? Хоча були і ті, які вміли і знали, як вчити, їх любили і поважали діти за добре серце і чуйну душу. Деколи такі вчителі набували такої практики, що могли на рівних змагатися з фаховими вчителями. Учні таких учителів, а це переважно хлопці, добре вміли писати і читати, що давало учневі

перспективи на кращу роботу, але на заваді цьому ставали батьки. Широкий емігрантський загал ставився до шкільного навчання доволі байдуже і не дуже дбав, що стане з підростаючим поколінням українського походження. Найбільше батьки чекали, поки дитина досягне 16 років і самостійно почне заробляти на життя та допомагати родині. Громада завжди бунтувала, якщо хтось їм пропонував заплатити декілька центів на місяць для утримання чи розвитку школи. Здебільшого широка українська громадськість не була зацікавлена в становленні та підтримці українського шкільництва.

Іншою великою перешкодою на шляху освіти українських американців була відсутність навчальних програм, підручників та шкільних приміщень. Не існувало єдиної програми з відповідними вимогами. Кожен учитель вчив, як і що хотів, використовуючи ті підручники, які йому були до вподоби. Не було жодної звітності чи контролюючих органів. Перші рекомендації до шкільних підручників для українців в Америці з'явилися лише в 1908 році. Було ухвалено надрукувати Буквар, Першу читанку та Малий катехизм, які мали бути оформлені та надруковані на зразок американських.

Приміщення, де відбувалися заняття, були темні та холодні, здебільшого зали під самою церквою. Сам факт, що дітям доводилось після цілого дня навчання в американській школі йти до такого непривітного приміщення, відбивав у дітей бажання до навчання в українській школі.

На другому етапі розвитку українського шкільництва, а це друга половина XX ст., паралельно зі школами, які існували при церквах, створюються перші школи українознавства, в яких діти американських українців здобувають не лише рідномовну освіту, а й знання про природу, історію, традиції і культуру України. За словами професора Євгена Федоренка, Голови Шкільної ради при УККА (Український Конгресовий Комітет Америки), українське суботнє шкільництво в Америці активізувалось у 1949 році. Після Другої світової війни, у зв'язку з новою хвилею еміграції, значну частину якої становила інтелігенція, активізувалася діяльність українського шкільництва, що відобразилася у заснуванні при товаристві „Самопоміч” у Нью-Йорку першої школи українознавства. Отже, на цьому етапі функціонування шкіл українознавства пріоритетним завданням було не лише дати дітям певний обсяг знань про Україну, протистояти асимілятивним процесам, а й виховати та сформувати повноцінних членів національної спільноти [2: 82].

Варто зазначити, що другий етап розвитку українського шкільництва успадкував значну частину академічних проблем з попереднього етапу. У XX ст. в українській школі в діаспорі бракувало кваліфікованих вчителів, на місці яких часто працювали люди хоч і освічені, але без відповідної педагогічної освіти, також не було координованих програм навчання та відповідних підручників [2: 84].

Занепокоєння педагогів і свідомої частини української громади станом справ із вчительськими кадрами, навчально-методичним забезпеченням освітньо-виховного процесу сприяло ще більшому згуртуванню української спільноти [3: 341]. Важливим кроком у цьому напрямі стало утворення в 1953 р. Шкільної ради. Тоді, під час шкільної конференції, делегати з 22 шкіл вирішили створити центральний орган, який би координував діяльність шкіл українознавства в Америці. Шкільна рада займається складанням програм навчання, виданням підручників, влаштовує щорічні звітні конференції вчителів, курси й семінари для підвищення професійного рівня педагогів, тобто сприяє методичному забезпеченню роботи шкіл українознавства по всій

Америці. Сьогодні роботу Шкільної ради можна порівняти з роботою Міністерства освіти України.

На сучасному етапі українознавча освіта в США продовжує розвиватися, й найкраще вона організована в суботніх школах українознавства. За роки існування Шкільної ради українознавчу освіту отримало близько 75 тис. учнів. Найбільшу кількість суботніх шкіл було зафіксовано в 60-х роках ХХ ст. – понад 70. Наразі всі найстарші школи і є найбільшими – це школи в Нью-Йорку, Чикаго, Клівленді та Філадельфії. Культурно-освітні та наукові інституції, керовані педагогами та науковцями Шкільної ради, розгорнули активну освітньо-виховну, культурно-організаційну, меценатську діяльність задля збереження і розвитку української освіти, рідної мови, народних традицій. Сучасні школи українознавства, увібравши столітній досвід розвитку української освіти та маючи навчальні програми з українознавчих предметів, виконують головну функцію – формування у підростаючого покоління цілісного знання про Україну і світове українство.

За даними Шкільної ради, зараз діє понад 40 українознавчих суботніх шкіл у США, в яких навчається приблизно 2500 учнів. У суботніх школах українознавства навчання проводять українською мовою, а серед навчальних дисциплін є: українська мова, література, історія, географія, культура України та релігія. Навчання триває по 4–5 годин щосуботи і тривалість залежить від віку учнів, а це від дошкілля (5 років) до 12 класу. Невід’ємною частиною навчального процесу, а це 30 субот на рік, є також різноманітні культурні заходи: різдвяний концерт-коляда, свято Шевченка, вшанування пам’яті жертв Голодомору, осінній карнавал, свято Миколая та інше. Попри те, що українське шкільництво в США підпорядковується Шкільній раді, школи мають свою автономію та гнучкість, яка вважається необхідною, щоб задовольнити потреби своїх учнів.

Для того, щоб в цілому зрозуміти, як функціонує українське шкільництво в суботніх школах, пропоную розглянути, як цей процес відбувається в суботній школі українознавства товариства „Самопоміч” у Нью-Йорку.

Моя співпраця з суботньою школою українознавства почалася ще п’ять років тому, коли я була студенткою магістерської програми в City University of New York. Одним із моїх магістерських проєктів було дослідити підходи до навчання дітей в школі, де заняття відбуваються не англійською мовою. Основне завдання – дослідити методи навчання та викладання другої або іноземної мови, охарактеризувати вчителів та учнів, описати навчальні програми та підручники і дати їм оцінку, а також дослідити загальну атмосферу в школі. Попередній директор школи Ольга Кекіш коротко розповіла про те, що в школі дотримуються класичних правил австрійської гімназії, в якій колись почалась вона. На її думку, така методика була найправильнішою та найефективнішою. Щодо програм навчання, то вчителі мали програму, створену Рідною школою у 1981 році, але кожен мав право змінити чи додати щось своє. Через це вчитель наступного класу не завжди знав, який обсяг чи зміст матеріалу був у попередньому класі і навпаки.

У 2011 р. було призначено директором школи Івана Макара. Новий директор мав інше бачення розвитку українського шкільництва в суботній школі, взяв за мету комунікативний підхід навчання у вивченні основних дисциплін. Ми поставили перед собою завдання – зорієнтувати методику навчання на розвиток зв’язного мовлення, збільшення словникового запасу, вміння читати та писати українською мовою, а також збільшити інтерес учнів до рідної культури, традицій та мови, зробивши кожен суботу бажаною для відвідин української школи. Ми почали нашу співпрацю з того, що

вирішили зрозуміти, як проходить навчальний процес у кожному класі, які програми, підручники та методи вчитель використовує, наскільки і чи взагалі залучені батьки в початковий процес дітей. Ми оглянули заняття у всіх класах і проаналізували роботу кожного вчителя. Опрацювавши зібраний матеріал, ми прийшли до таких висновків:

1. Дуже часто вчителі забувають, що для великої частини наших учнів українська мова вже не є основною, хоча і залишається рідною. Основною мовою спілкування дітей є англійська, а українську вони використовують вдома і лише пасивно – вони чувають українську, але відповідають англійською. Через те ми не можемо вчити наших учнів так, як вчать у школах в Україні. Діти просто губляться, не розуміють і втрачають інтерес до навчання. Тому виходом з цієї ситуації буде викладання **української як іноземної**. За такою методикою вчитель повинен звертати багато уваги на комунікативний підхід, розвиток словникового запасу учня та використання його в мовленні.

2. Одне з негативних спостережень було те, що багато вчителів належно **не готувалися до занять**. Все приготування зводилося до великої кількості ксерокопій, часто не пов'язаних між собою чи з темою заняття. Але найбільшим нашим занепокоєнням було те, що вчителі зовсім не знали, як навчати учнів, які не знають української мови навіть на базовому рівні. Зазвичай такі діти сиділи пасивно і за заняття могли не промовити жодного слова українською. Зрозуміло, що перевагу надавали дітям, які розуміли українську мову і спілкувалися нею.

Для того, щоб краще зрозуміти труднощі в роботі вчителя, усіх учнів школи поділили на такі групи:

- діти, які народилися в Україні і щойно приїхали до Америки на постійне місце проживання. Їм ще важко спілкуватись англійською і вони ще не добре освоїли американську систему освіти та поведінки, тому в українській школі їм комфортно і вони становлять найактивнішу групу в класі;
- діти, які народилися в Америці в українських родинах. Їм неважко розуміти та спілкуватись українською, але перевагу у спілкуванні надають англійській;
- діти, в яких один з батьків не українець. Вони чувають українську або від мами, або від тата, але не спілкуються нею. Такі діти навіть не все почувають розуміють;
- діти, в яких батьки не розмовляють українською. Такі діти є українцями лише за походженням або взагалі не українці, але хочуть вивчити нашу культуру та мову.

Немає якоїсь закономірності в тому, як формується клас і якої групи дітей буде більше чи менше. Клас може бути мішаний, одна група може переважати або може бути однаковою кількість дітей в усіх групах. Клас формується за віком, а не за знаннями чи походженням учня. У цьому і полягає складність у навчанні таких дітей. Вчитель має зробити так, щоб задовольнити навчальні потреби усіх дітей. В таку методику входить робота в парах, групах та індивідуально. Така техніка потребує належної підготовки та організації вчителя.

3. Ми також звернули увагу на інші труднощі, із якими зіштовхуються вчителі у своїй роботі. В основному – це **відсутність добре спланованих програм та підручників**. Учителі використовують дуже мало підручних матеріалів: картинок, іграшок (для молодших класів), карт, граматичних таблиць, ілюстрацій та іншого роздаткового матеріалу. Причиною цього є відсутність такого матеріалу або небажання чи невміння ним користуватись.

4. Складнощі додавало те, що був **відсутній загальний розклад дзвінків** для учнів 1–7 класів. Один урок міг тривати 35 хвилин, 45 хвилин і навіть 60 хвилин.

Оскільки один вчитель навчає читання, письму, мові та літературі і на все це в нього ціла робоча субота, то відповідно розклад вчитель робить так, як йому зручно, за винятком 30 хвилин на співи та 35 хвилин на релігію. З одного боку, це дає вчителеві певну свободу дій, а з іншого – відсутність рутини для дітей спричиняє певний хаос. Наприклад, якщо учні не знають, коли в них перерва, вони починають виходити „до туалету” під час заняття. Якщо заняття затягується і триває замість 45 хвилин цілу годину, діти починають витягувати свої перекуси і їсти під час того ж заняття, не чекаючи на велику перерву. Для того, щоб уникнути ситуацій, які відволікають учнів від заняття, ми запропонували розбити навчальну суботу на блоки (*див. додаток 1*): читання (література), мова та розвиток мовлення, які чітко чергуються з малими та великою перервами, а також співами та релігією. У додатку є коментарі щодо того, які саме методичні компоненти такі блоки включають. Таких організаційних проблем з учнями 8–12 класів не було, оскільки для старшої школи є розклад занять за годинами, а це п'ять основних предметів, включаючи малі та велику перерви.

Додаток 1.

Розпорядок навчального дня (2 клас)

Години	Урок	Навчальна діяльність
9:00 – 9:45	Читання / Аудіювання	<ul style="list-style-type: none"> • обговорення малюнка до тексту (про що є чи буде цей текст); вчитель читає – учні слухають; • техніка читання (індивідуально / в парах / разом); • обговорення тексту / відповідь на запитання / дискусія; • обговорення нових слів з прочитаного тексту, складання словосполучень та речень з цими словами; • <i>текст, над яким буде проводитись робота в класі, учні мають прочитати вдома з батьками (домашнє завдання) хоча б 3 рази.</i>
9:45 - 9:50	Перерва 5 хв.	
9:50 – 10:30	Українська мова	<ul style="list-style-type: none"> • пояснення граматичних правил української мови (<i>див.</i> програму з української мови для 2 класу); • робота над вправами (робочі зошити чи роздатковий матеріал); • письмо.
10:30 – 10:35	Перерва 5 хв.	
10:35 – 11:15	Релігія	
11:15 – 11:30	Перерва 15 хв.	
11:30 – 12:00	Співи	
12:00 – 12:05	Перерва 5 хв.	
12:05 – 12:45	Розвиток мовлення	<ul style="list-style-type: none"> • розвиток словникового запасу учнів (<i>див.</i> програму з української мови для 2 класу розділ „Лексика”); • використання картинок та інших візуалізацій, малювання • уроки ввічливості (обговорення правил поведінки в певних життєвих ситуаціях).

Отже, після того, як були виділені основні чотири складники навчального процесу, які потребували негайного втручання, ми почали шукати шляхи їхнього вдосконалення та розвитку. Запровадили обов'язкові вчительські семінари для підвищення кваліфікації двічі на рік. Перший такий семінар ми провели на початку навчального року ще у 2012 р. Метою цього семінару було показати вчителям, як правильно планувати заняття, щоб якомога ефективніше використати час. Такі плани уроків обов'язково мали включати багато комунікативних елементів: діалоги, невеликі дискусії, вивчення нових слів, аналіз прочитаного та використання підручних

матеріалів. На жаль, учителі неохоче сприйняли пропозицію зміни методики викладання, мотивуючи це тим, що вони багато років вже працюють і знають, як правильно навчати. Тим більше, що ця нова методика передбачала ретельну підготовку до уроків та можливе використання нових підручників та матеріалів. Відсутність інтересу до змін поступово замінюється зацікавленням. Багато вчителів починають змінювати методи викладання, бо розуміють, що сучасні діти потребують чогось значно іншого, ніж навіть п'ять років тому. Так, вчитель культури, художник Михайло Барабаш на своїх лекціях почав використовувати багато візуальних матеріалів – роздруковок, артефактів, малюнків та картин. Пан Барабаш також активно використовує Інтернет та новітні технології, що дуже подобається учням. Активно долучилась до такого процесу і вчитель історії Валентина Глушак. Крім розповідей про історичні події та факти вона з учнями робить багато проектів, які вимагають від учнів використання бібліотеки та Інтернету. Учні із задоволенням працюють удома, а потім діляться на заняттях своїми доробками та ведуть активні дискусії. Вчитель першого класу Уляна Ганущак почала використовувати в своїй роботі багато розвивального матеріалу: картки кольорової абетки; велике дерево, що має на собі голосні та приголосні звуки у формі яблук та груш; хмаринки з іменами дітей, на які в кінці заняття кожна дитина отримує наклейку як похвалу за добру роботу.

Дуже багато уваги було приділено обговоренню існуючої програми Рідної школи з української мови для молодших класів. Цю програму можна знайти за цим посиланням <http://www.ridnashkola.org> у розділі „Навчальні програми”. Я збирала всі коментарі вчителів, з доповненнями, зауваженнями та виправленнями, і через чотири місяці змогла запропонувати оновлену програму з української мови для молодшої школи (дошкілля – 4-ий клас). Ця програма включає в себе методичні вказівки, мету та засоби навчання (див. *додаток 2*). Для зручності перегляду в додаток включаю лише методичні вказівки та програму для 2-го класу. За основу для оновленої програми я використала вже наявну, лише поділила її на компоненти: „Лексика”; „Мова” та „Мовлення”. Компонент „Лексика” для цієї програми був цілком новим, бо попередня програма його не передбачала. Компоненти „Мова” і „Мовлення” вже існували, але були переплетені та непослідовні у викладі. Важливим компонентом цієї програми стали мета та завдання навчання української мови для закордонних українців, а також методичні вказівки. Ця програма, так само як оновлена програма з української літератури для 5–11 класів, були представлені комітету Шкільної ради і після ретельного вивчення затверджена для використання. Нова програма також потребує детальнішої командної роботи. Зокрема, планується описати інструкції до навчання в розділі „Лексика”. Подальша робота над цією програмою потребує апробації педагогами-практиками. У цей час ведеться робота над програмою з української мови для середньої школи (5–7 клас). Наступного навчального року ми плануємо активно використовувати не лише програми з української мови, а також і літератури, яку зараз викладають за старою програмою.

Додаток 2.

Програма навчання з української мови. Молодша школа (2 клас).

Українська мова – основний предмет навчання.

Мова є не тільки окремим навчальним предметом, а й основним засобом опанування всіх інших шкільних дисциплін.

Основна **мета** цього курсу полягає у формуванні ключової **комунікативної компетентності** молодшого школяра, яка виявляється у здатності успішно

користуватися мовою (усіма видами мовленнєвої діяльності: слухання (аудіювання), говоріння, читання, письмо).

У процесі початкового навчання української мови постійно проводиться робота над формуванням **уміння вчитися**. Важливо навчити молодших школярів організувати свою навчальну діяльність, сформувати в них почуття відповідальності за виконане завдання, готовність самостійно працювати з новим, доступним за складністю навчальним матеріалом, мати власну думку з приводу обговорюваних питань, обґрунтувати її.

Мета навчання в молодшій школі:

- вироблення в учнів мотивації навчання української мови;
- формування комунікативних умінь (навчання спілкування);
- гармонійний розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності (слухання (аудіювання), говоріння, читання, письмо);
- опанування найважливіших функціональних складників мовної системи (граматики та правопису);
- національно-культурний розвиток особистості, засвоєння українських традицій та культури;
- формування в учнів уміння вчитися.

Школа on-line:

<https://sites.google.com/site/ukrschoolnyc>

Програму навчання учнів структуровано за такими розділами:

- Розвиток зв'язного мовлення (спілкування);
- Розвиток мови (читання, граматики, письмо);
- Національно-культурне виховання.

Розвиток зв'язного мовлення (плинність мови) передбачає розвиток усного і писемного мовлення учнів, їхнє вміння користуватися мовою як засобом спілкування, пізнання, впливу. З цією метою вдосконалюються усні види мовленнєвої діяльності (слухання – розуміння, говоріння), а також формуються, удосконалюються види мовленнєвої діяльності, пов'язані з писемним мовленням (читання вголос і мовчки, робота з дитячою книжкою, письмові види робіт). В основі розвитку різних навичок мовленнєвої діяльності лежить уміння слухати і розуміти усне мовлення. Школярів необхідно вчити стежити за розвитком думки, адекватно приймати інформацію; помічати в тексті слова, найважливіші для розуміння та висловлювання; усвідомлювати значення загального тону, тембру, темпу, сили голосу.

Розвиток мови (акуратність висловлювання) передбачає роботу над формуванням у школярів знань про одиниці різних рівнів мови (звуки мовлення, слова в їх граматичному і лексичному значеннях, словосполучення, речення, тексти). Основна увага має приділятися практичним аспектам: роботі над значенням слова і кількісному збільшенню **словникового запасу** учнів, збагачення їхнього мовлення різними лексичними формами, умінню аналізувати, оцінювати власну мовленнєву творчість, удосконалювати її.

В опануванні української мови важливо врахувати те, що вона є не тільки предметом навчання, а й засобом засвоєння інших предметів шкільної програми. Так, на уроках мови доцільно регулярно пропонувати для практичних завдань складання словосполучень і речень зі слів, що вивчаються і використовуються на уроці, набору нових слів, які подають до уваги учнів на певному навчальному етапі.

Одним із важливих завдань початкового навчання мови є формування елементарних **орфографічних та пунктуаційних** умінь, тобто діти вчаться правильно писати слова, вживати пунктуаційні знаки. Робота з письма передбачає формування у школярів культури оформлення письмових робіт.

Важливим завданням **читання** є пробудження у школярів зацікавлення книжкою, формування початкових умінь самостійно з нею працювати. Матеріал для читання беремо з творів українського письменства (чи народної творчості) і обсяг цього матеріалу збільшується.

Опрацьовуючи твори українського письменства, головну увагу звертаємо на виховний момент, щоб дитина пізнала виховно-моральні, естетичні, суспільні вартості твору.

Національно-культурне виховання (включає в себе розвиток мовлення і мови) здійснюється через використання в навчальному процесі народознавчого матеріалу, текстів, у яких розкриваються сторінки історичного минулого України; інформації про відомих українців минулого і сьогодення; підготовки і залучення дітей до проведення народних та релігійних свят, обрядів, ознайомлення з історією їх виникнення; використання текстів на морально-етичну тематику для побудови переказів тощо.

Належне місце на уроках української мови повинно займати використання краєзнавчого матеріалу. У процесі опрацювання малих фольклорних форм доцільно пропонувати школярам записувати усталені вислови, прислів'я, приказки та співанки. Для культури поведінки в сім'ї доцільно ознайомлювати учнів з українськими традиціями в родинних стосунках, традиційними формами звертання членів родини один до одного, зі ставленням до старших і молодших членів сім'ї.

Методичні вказівки для вчителів.

Кожна лексична тема розрахована на 2 дні (дві суботи), тобто 8 робочих годин. Якщо викладач вважає, що для якоїсь лексичної теми достатньо однієї суботи (4 години) і чітко бачить, що учні засвоїли тему і використовують нові знання в спілкуванні, то може починати вивчення нової теми, а зайві години використати при потребі. Кожна лексична тема повинна супроводжуватися не тільки вивченням і розумінням нових слів, а й активним їхнім використанням в мові. Це включає:

1. Діалогічне мовлення (акцент на правильності мовлення):

- **пояснення** кожної лексичної одиниці (при потребі використати переклад на англійську чи наочні матеріали);
- **проговорення** кожної лексичної одиниці за схемою: разом – окремо – разом;
- **читання, пояснення, обговорення і проговорювання** діалогу, приказки, скоромовки, вірша (за схемою: разом – окремо – разом); складання діалогів (робота в парах чи невеликих групах) з комунікативною метою;

2. Монологічне мовлення (акцент на плинності мовлення):

- **читання та обговорення тексту**, який включає нову лексику (питання – відповідь (так / ні), правда / неправда, питання – відповідь (повна відповідь)); дискусія виконання дії, описаної у тексті; малюнки за текстом; вибір правильної відповіді на запитання до тексту із кількох запропонованих варіантів; переказ готових текстів і побудова своїх висловлювань на добре знайомі учням теми;
- **використання сюжетно-рольових ігор**, в яких умовно визначається місце дії (в класі, автобусі, парку, магазині), співрозмовник (товариш, молодший брат, мама, гість з іншого міста чи країни), мета висловлювання (про щось розповісти, повідомити, переконати, виправдатися тощо);

- **культура спілкування** – дуже важливо прищеплювати школярам культуру спілкування, яка виявляється не тільки в доречному використанні мовленнєвого етикету, а й в умінні уважно слухати співрозмовника, призупиняти своє мовлення, щоб дати можливість висловитись іншому, погоджувати власні репліки з тим, що сказав співрозмовник, в умінні сказати йому добре слово, висловити критичне зауваження в такій формі, щоб нікого не образити.

3. Робота з дитячою книжкою:

- вчитель читає, учні слухають і обговорюють прочитане (плинність мови), виховна мета, урок ввічливості.

4. Навчання граматики та письма.

Примітки!

1) навчання українською мовою в умовах одноденного навчання в суботніх українознавчих школах становить певні складнощі для учнів і особливо для вчителів. Постає складне завдання перед вчителями – викласти необхідний навчальний матеріал за таку обмежену кількість академічних годин, а ще важче – зорганізувати роботу з дітьми з різним рівнем знання української мови і різним культурним походженням. Зазвичай в класах є учні, які недавно переїхали в США з України і для яких рідною мовою є українська. Інші ж учні народилися в США і рідною мовою для них є англійська і лише з батьками вони спілкуються українською. А є і третя категорія дітей, які українську мовучують лише в суботній школі українознавства і батьки їхні цією мовою не спілкуються. **Основним завданням вчителя є забезпечити посилене навчальне навантаження тим учням, які певною мірою вміють читати й писати, та надати індивідуальну допомогу менш підготовленим.** Така методика навчання вимагає більшої позакласної підготовки від вчителя та чіткої, злагодженої організації праці кожного учня. Добре слово вчителя, підтримка, увага та похвала швидко допоможуть вирівняти мовні та освітні рівні учнів, що набагато спростить роботу викладача до і під час уроку;

2) не всі загальнодидактичні методичні матеріали, які використовуються в школах із п'ятиденним навчанням, можна застосувати до наших шкіл, що мають навчання тільки 3–5 годин на тиждень. При такому обмеженому часі навчання постає потреба створювати нові програми та індивідуальні плани занять. Ми не можемо вимагати від учнів цілковитого засвоєння матеріалу, який, скажімо, опрацьовують учні в школах з п'ятиденним навчанням. Це буде безглуздо і нераціонально. Тому програми суботніх шкіл повинні бути підлаштовані під відповідні часові можливості. Вони повинні містити основні факти для того, щоб учні могли орієнтуватися в певних дисциплінах (історія, література чи географія) і, найголовніше, вміли спілкуватися українською мовою. Також мусимо пам'ятати, що в навчальному процесі діти в початкових класах засвоюють вивчення матеріалу методами навчання в державних американських школах і цей процес методичного подання лекції треба також брати до уваги, для того щоб дитина не відчувала великих змін при навчанні;

3) одним із основних завдань викладача є збагачення словникового запасу учнів. Це завдання повинне виконуватися у всіх дисциплінах. До кожного тексту (чи це історія, чи література, чи географія) учні повинні отримати короткий словник з поясненням нових слів та термінів. Словникову роботу треба проводити перед кожним читанням, спілкуванням чи письмом. Це робиться з урахуванням того, що для багатьох учнів українська мова не є рідною і таке тлумачення є просто необхідним для подальшого розуміння і відтворення української мови;

4) важливим завданням учителя є розвиток комунікативних навичок учня. Це можна досягти з допомогою простих мовленнєвих засобів: на початку чи в кінці уроку запропонувати учням тему для обговорення (Що ви робили у вихідні? Улюблена телепередача / музика / їжа / книжка тощо). Слід бути обережним при доборі теми. Вона повинна відповідати віковим інтересам учнів. Також тема для обговорення не повинна вимагати використання складних слів та висловів. Мета таких розмовних вправ – розвиток плинності мови. Слід пам'ятати, що під час виконання такої вправи вчитель не повинен виправляти мовленнєві чи граматичні помилки, які допускають учні, щоб не припинити потік мовлення. Іншими засобами розвитку зв'язного мовлення можуть бути обговорення в парах чи маленьких групах, складання діалогів чи вільного переказу прочитаного тексту. Ці вправи можуть проходити з використанням нових слів та висловів. Але найголовнішим чинником розвитку мовлення є проста бесіда з учнями під час і після уроку. **Учитель повинен пам'ятати, що час, витрачений на розмову з учителем на уроці, не має перевищувати 20 %. Тоді, як час, витрачений на розмову / спілкування з учнями, повинен складати 80 % уроку.**

5) уроки співу та релігії покликані не тільки розвивати духовність школярів, а також заохочувати їх до спілкування українською мовою та прививати любов до багатой української культури та традицій.

2 КЛАС

Головними цілями навчання української мови в 2 класі є:

- розвиток мови методом розповідей, читання, письма;
- учні намагаються розпізнавати речення за метою висловлювання, ставити наголос у словах. Учні читають короткі оповідання та переказують прочитане. Також приділяється увага декламації віршів. Відбувається ознайомлення дітей із частинами мови – іменник, прикметник, дієслово та числівник;
- розвиваються і вдосконалюються навички використання логічного наголосу;
- вводимо поняття *інтонації*;
- вводимо поняття головних членів речення без називання термінів.

Лексичні теми (акцент на розумінні та правильності мовлення):

1. Привітання / Знайомство / Правила поведінки в класі та школі / Уроки ввічливості.
2. Лічба від 1 до 20.
3. Пори року і чим можна займатись.
4. У парку.
5. У місті та в селі.
6. Моя родина.
7. Зимові свята (Свято Миколая, Різдво, Йордан).
8. Їжа. Українські національні страви.
9. Друзі.
10. Спорт.
11. За покупками (види магазинів).
12. Тарас Шевченко.
13. Великдень.
14. Погода.
15. Дикі та свійські тварини.

Розвиток мовлення та мови:**1. Діалогічне мовлення (акцент на правильності мовлення):**

- **пояснення** кожної лексичної одиниці (за потреби використати англійський переклад чи наочні матеріали);

- **проговорення** кожної лексичної одиниці за схемою: разом – окремо – разом;

- **читання, пояснення, обговорення і проговорення** діалогу, приказки, скоромовки, вірша (схемою: разом – окремо – разом).

2. Монологічне мовлення (акцент на плинності мовлення):

- **читання та обговорення тексту**, який включає нову лексику (питання – відповідь (так / ні), правда / неправда, питання – відповідь (повна відповідь), дискусія).

3. Робота з дитячою книжкою:

- учитель читає, учні слухають і обговорюють прочитане (плинність мови).

4. Навчання граматики та письма:

- поняття апострофа;

- поняття коми, та її використання при перелічуванні слів;

- крапка. Велика буква на початку речення і після крапки;

- велика та мала букви. Написання власних та загальних назв;

- число іменників (однина і множина);

- опанування та розрізнення таких тем, як слово, словосполучення, речення (типи речень);

- систематично проводяться диктанти букв, складів, слів, словосполучень та коротких речень;

- написання числівників від 1 до 20 та їх правильна вимова;

- вводиться поняття тексту.

5. Підручні матеріали: читанка, підручник української мови, зошит для розвитку зв'язного мовлення з друкованою основою, зошит із друкування та письма курсивом, картки, настільні ігри, казки, Nova 1.

Наступним кроком до розвитку українського шкільництва ми плануємо розробити інші програми навчання і максимально пристосувати їх до потреб нашої школи та наших учнів. Багато вчителів працюють над розробкою дидактичних матеріалів, які плануємо поєднати разом із програмами та в майбутньому надрукувати підручники для американських українців, які здобувають українознавчу освіту за кордоном.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вишне夫斯基 О. І. Методика викладання навчання іноземних мов : навч. посіб. / О. І. Вишне夫斯基. – К. : Знання, 2011. – 206 с.
2. Золота книга Школи українознавства ОУА „Самопоміч” у Нью-Йорку. 1949–1999. – Нью-Йорк, 1999. – 368 с.
3. Навчальна програма для 1–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою Міністерства освіти та науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/general-secondary-education/educational_programs/nnn1_4kl
4. Стеткевич О. Українське шкільництво в Америці / О. Стеткевич // Пропамятна книга, видана з нагоди сорокалітнього ювілею українського народного союзу / ред. Л. Мишуга. – Джерзі Ситі, Нью Джерзі, 1936. – 340 с.
5. Heinle Heinle, National Geographic Learning Staff, Marianne Celce-Murcia. Teaching English as a Second or Foreign Language. 3rd Edition. – 540 p.

6. Ukrainian-English Bilingual Education: A Curriculum Guide and Handbook for Kindergarten to Grade 3, Saskatchewan Education [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.progetudes.gov.sk.ca>

*Стаття надійшла до редакції 06.02.2014
доопрацьована 10.02.2014
прийнята до друку 18.02.2014*

UKRAINIAN SCHOOLING IN THE USA. HISTORY, PROBLEMS, PERSPECTIVES AND DEVELOPMENT

Christina Vasytkiv

*Self-Reliance Saturday School of Ukrainian Studies
215 E 6th Str., New York, NY 10003, USA
phone: +1 347 583 99 72
e-mail: christina.vasytkiv@gmail.com*

This paper provides research and discussion of the history and development of Ukrainian schooling in the USA. It examines problems and solutions to the development of a Ukrainian school using the example of a Saturday Ukrainian school of the Self Reliance Association in New York.

Key words: Ukrainian schooling abroad, Ukrainian as a foreign language, communicative methods of teaching Ukrainian, Ukrainian language curriculum abroad.

УКРАИНСКИЕ ШКОЛЬНЫЕ ОБЩЕСТВА В США: ИСТОРИЯ, ПРОБЛЕМЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ И РАЗВИТИЕ

Хрыстына Васильків

*Школа Україноредення Об'єднання Українців Америки „Самопоміч”
215 E 6th Street, 10003 Нью-Йорк, США
тел.: +1 347 583 99 72
ел. пошта: christina.vasytkiv@gmail.com*

Исследованы история и развитие украинского школьного общества на территории Соединенных Штатов Америки. Рассмотрены проблемы и пути развития украинской школы на примере субботней украинской школы в Нью-Йорке.

Ключевые слова: украинское школьное общество за рубежом, украинский язык как иностранный, коммуникативные методы обучения украинскому языку, программа обучения украинскому языку за рубежом.